

Németh József Lajos

Interjú M. Szabó Miklós akadémikussal

[DOI 10.17047/HADTUD.2021.31.1.98](https://doi.org/10.17047/HADTUD.2021.31.1.98)

A magyar biztonságpolitika rendkívül markáns időszakának tekinthető az 1989–1999 közötti évtized, amely nem csak a nemzetközi események intenzitásában érhető tetten, hanem a hazai biztonságpolitikai gondolkodás formálódásában is. Ennek egyik legfontosabb, napjainkban is számos elgondolást és vitákat magában foglaló területe a Magyar Honvédség átalakítását célzó erőfeszítésekhez köthető.

A Magyar Tudományos Akadémia Bolyai János Kutató Ösztöndíja által megvalósuló kutatás fő célkitűzése a fenti törekvések biztonságpolitikai jellemzőinek feltárása. E cél megvalósításához egyebek mellett a korszak jelentős szaktekintélyeivel, szakpolitikusokkal és katonai vezetőkkel elkészített irányított interjúk, mint primer források szolgálhatnak. Ez alkalommal M. Szabó Miklós nyugállományú altábornaggyal, akadémikussal, a Nemzeti Közszerződési Egyetem (korábban Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem) volt rektorával készített interjút adjuk közre.

N. J. L.: Az interjút előkészítő megbeszélések alapján abban maradtunk rektor úrral, hogy bizonyos kérdésekre érdemben lehet válaszolni, biztonságpolitikai kérdésekre azonban nem minden esetben adható ilyen értelemben kimerítő válasz. Első kérdésem a biztonságpolitika, mint kutatási terület megjelenésére vonatkozik. Akik ilyen területen kutatnak, tudják, hogy az akadémián, majd később az egyetemen is a biztonságpolitika viszonylag korán megjelent. Bár rektor úr alapvetően hadtörténész, feltételezem, hogy biztonságpolitikával valamikor, valamilyen formában foglalkozott már a '80-as években vagy a '90-es évek elején. Az első találkozás mikorra tehető?

Sz. M.: Annyit pontosítanék, hogy ex-rektor vagy a ZMNE Rector Emeritusa, nehogy összetéveszenek valakivel. Természetesen egy dolog az, hogy hadtörténész vagyok, de talán mindenekelőtt katona. S mint katona, a biztonság kérdésével tisztiiiskolás korom óta, illetve a tisztii pályám során valamilyen formában mindenképp

Nemzeti Közszerződési Egyetem, Hadtudományi és Honvédtisztképző Kar – *National University of Public Service, Faculty of Military Science and Officer Training*; e-mail: nemeth.jozsef@uni-nke.hu, <https://orcid.org/0000-0003-2819-7362>

1 Az interjú 2012. szeptember 20-án hangrögzítéssel készült a Zrínyi Miklós Laktanya és Egyetemi Campuson, az MTA Bolyai János Kutatói Ösztöndíj támogatásával. Az alábbiakban az interjú szerkesztett, rövidített változatát közöljük.

találkoztam. A harcászultségtól kezdve a kiképzésen keresztül mindenhol megjelent. A konkrét biztonságpolitikai képzés kiépülése az akadémiai képzés utolsó periódusára, illetve az egyetemi felkészülés, az egyetemteremtés időszakára tehető. Egy hosszú folyamat eredménye. A '60-as évek első harmadában megindult a hadtudományi tudományos képzés, aspirantúra. Az elsők között Európa katonaföldrajzáról, Olaszország katonai felkészültségéről stb. jelennek meg disszertációk.

A következő lépésben az értekezések, disszertációk az éppen átalakuló szovjet vagy szocialista hadtudomány alapján a Varsói Szerződés problémáira próbáltak a magyar lehetőségekhez mérten választ adni. Talán közelebb járok az igazsághoz, ha azt mondom, hogy elkezdődött az új szovjet nézetek adaptálása az oktatásba, a Magyar Néphadsereg felkészítésében, harcászultségében is ez jelent meg. Utána – különösen a rendszerváltás táján – a magyar politológusok (a politikával, a biztonságpolitikával, a honvédelemmel foglalkozók) rájöttek, hogy ebben a gyorsan változó világban szükség van egy sokkal szervezettebb, elmélyültebb munkára, folyamatos, szervezett tevékenységre. Így jött létre a Teleki Alapítvány a Honvédelmi Minisztérium támogatásával, ami kifejezetten biztonságpolitikával foglalkozott. Utána a Honvédelmi Minisztérium szervezeteként létrehozták a Biztonságpolitikai Központot, kimondottan a HM érdekeinek, a HM igényeinek megfelelő kutatásokra. Akkor megindult a kapkodás: ezt még létre sem hozták, átadták, visszavették.

Jött az új ötlet, hogy ezt jó lenne a születő egyetembe integrálni. Épp hogy felállt a Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem, integrálták is. Kettős megoldással. Rövidesen a rektornak rendelték alá, de a HM írta ki a pályázatot, a szakmai felügyeletnek azt a részét, ami a konkrét megrendelést illette. Természetesen, ez nekünk is nagyon jó volt, nemcsak az akkreditációnk szempontjából, hanem amiatt is, mert az egyre felkészültebb biztonságpolitikai szakembereknek, kutatóknak kutatási anyagaikkal be kellett lépni az oktatásba is. Így egyre szorosabbá vált az egyetemi léttel ez a biztonságpolitikai lét. A probléma megint ott volt, hogy amikor elkezdődött a hadsereg leépítése, hiába volt a NATO-felkészülés, azért a fűnyíró elv itt is működött. Tehát, amikor a legégetőbb szükség lett volna rá, akkor – én úgy érzem – ez megtorpant. Ami az egész folyamatban a leglényegesebb volt, miszerint nagyon jó partnereket kaptunk ahhoz, hogy felismerjék és támogassák a merőben megváltozott biztonságpolitikai viszonyok között egy felkészült biztonságpolitikusi szakembergárda kiépülését. Egyesek részéről komoly támogatást is kaptunk, hogy beindítsuk az ilyen irányú képzést. Mások felháborítónak ítélték az első pillanatban, hogy a Nemzetvédelmi Egyetemen az ötéves alapképzés nem katonák, hanem civil hallgatók részére folyik a védelem és biztonságpolitikai szakon. Mégis, nagyon nagy dolog volt, és Ön, mint az első „szenvedő alanyok” egyike, egyetérthet, hogy a legkorszerűbb ismereteket kapták. Nem véletlen volt előfeltétel egy középfokú nyelvtudás, lehetőleg angol. Ha valaki franciát vagy németet hozott az is jó volt, mert legalább színesítette a palettát. A kimeneti követelmény meg ennek a felsővé tétele és még egy középfok lett. Az előadások egy része idegen nyelven folyt. A tananyag jelentős részét, az eredeti, főként angol NATO-s, EU-s biztonságpolitikai anyagok, témák tették ki.

Ugyanakkor azt is meg kell mondani, hogy életem egyik legnagyobb csalódása is ehhez a biztonságpolitikai képzéshez kapcsolódik. Én azt hittem, hogy szét fogják kapkodni azt a

néhány tíz végzős hallgatót, aki valóban a legkorszerűbb tudással, a legújabbal, a legmodernebb felkészültséggel lépett ki az egyetemről. Nem így volt. Ezt látván, én hatvan vagy hetven levelet írtam nagy államigazgatási szervek vezetőinek, hogy: „figyeljenek már ide, itt vannak ezek a legkorszerűbb felkészültséggel rendelkező emberek, biztosan szükség van rájuk.” A hatvan-hetven levélre kaptam vagy tizenöt-húsz választ. Ezek többsége is az volt, hogy: „igen, nagyon kellene nekik, de mint tudja nálunk is a létszámcsökkentés...” Bizonyos katonai szervek úgy válaszoltak, hogy: „jó lenne, de tudja, kötelességünk lenne a nyugdíjba küldött tiszteknek valamilyen alkalmazási lehetőséget nyújtani.” És hasonló dolgokat.

Talán Egyedül Szenes tábornok úr,¹ vezérkari főnök volt az, aki megértette ennek a fontosságát, és két-három embernek adott státuszt a vezérkaron, egy-két ember talán becsúszott a minisztériumba. Úgyhogy ez olyan dolog, amit én nagyon úttörőnek, nagyon korszerűnek, nagyon fontosnak tartok, csak ehhez kellett volna sokkal nagyobb támogatás az igény szempontjából, a megtervezettség szempontjából, hogy ezek a végzett hallgatók valóban a Honvédség, Magyarország számára tudják kamatoztatni a tudásukat.

N. J. L.: Rektor úr, kicsit visszakanyarodva az általánosabb téma felé, a kutatás szempontjából nagyon fontos azt megérteni, hogy amikor a rendszerváltás, rendszerváltoztatás elindul, Magyarországon nincs nagyon egységes nemzeti katonapolitika. Önök, mint katonák, hogy élték meg a rendszerváltoztatást? Hiszen a haderő és a pártállam között elég komoly összefonódás volt, ami hirtelen megváltozott. Vagy a változás nem volt ilyen gyors?

Sz. M.: Ez a '90-es évek elejének, közepének a nagy permanens kérdése, amikor én is – '91-től folyamatosan tizenhat évig – a NATO Akadémiaparancsnokok Konferenciájának a tagja lettem. Kibővültek a kapcsolataink, nagyon jó baráti nexusok is kialakultak az akadémiák vezetői között, és szinte állandó, sztenderd kérdésük volt, hogy: „mondd, hogy csináltatok ezt?” Az 1990. évi őszi amerikai utamról a videó megőrizte, amikor az amerikai légierő egyetemén a tolmácsnő nagy nyilvánosság előtt feltette a kérdést, „hogy tudatok egyik pillanatban még kommunisták lenni, a másik pillanatban demokraták?” Én akkor is elmondtam, hogy Varsói Szerződés ide vagy oda, de mi a Varsói Szerződésen belül is magyar tisztek voltunk. A haza védelmére készültünk fel, és erre tények vannak. Elnézést, ha szerénytelen vagyok, de az MTA rendes tagi székfoglalómon eltátották a szájukat, amikor bebizonyítottam, hogy a '70-es években még Czinege Lajos² is, az általam nem kedvelt, ám a kutatásaim során kicsit megbecsültebbé váló honvédelmi miniszter, de különösen Oláh István vezérőrnagy, vagy, aki szintén nagy meglepetés volt számomra, Szűcs Ferenc vezérőrnagy, akit még mi is kriptokommunistának tartottunk, '68-ban, milyen bátran leleplezték a Varsói Szerződés vezetőinek minősíthetetlen magatartását a Šumava-gyakorlaton³ és a megszállás során, s milyen bátran kiálltak a magyar érdekek mellett.

¹ Prof. Dr. Szenes Zoltán 1998–2002 között Magyarország NATO- és NYEU katonai képviselője Brüsszelben, majd a NATO AFSOUTH logisztikai főnöke Nápolyban. 2002-ben a HM HVK törzsigazgatója (a védelmi felülvizsgálat projektigazgatója). 2003. március 1-jétől 2005. február 1-ig altábornagyként a HM Honvéd Vezérkari főnöke.

² Czinege Lajos, honvédelmi miniszter 1960. május 17.–1984. december 6.

³ A Varsói Szerződés első, Csehszlovákia területén zajlott gyakorlata, 1968 júniusában.

A másik dolog pedig az, hogy a Hadtörténelem Tanszéknek volt egy fantasztikus szellemisége dr. Nagy Gábor ezredes vezetésével. Én a '70-es évek elején kezdtem tanítani itt az akadémián, de már mi kikényszerítettük a kényes kérdéseket. Mi beszéltünk a Molotov–Ribbentrop paktumról, mi beszéltünk a magyar 2. Hadseregről, szóval nyílt szellemiség volt. Mi kortársai voltunk azoknak a történészeknek, akik a '60-as '70-es években kezdték feszegetni a dolgokat, a hadtörténetírás akkori határait. És az Zrínyi Akadémia egészére is jellemző volt az újnak a keresése. Ezt tudtam mondani a nyugati kollégáknak is, hogy mi nem '89, vagy '92. március 1-jei dátummal éltük meg a változást. A társadalomtudományi képzés folyamatosan alakult át, próbáltuk a nyugati gondolkodást nem bírálni, hanem tanítani, megértetni. Persze mondtuk, hogy szerintünk ez jó, vagy nem jó, de nemcsak a bírálatról szólt. Ezt már az elődöm megkezdte, és én folytattam. Megszerveztük – az addig mélységesen lenézett, tiltott – Katonai szociológiai tanszékét. Természetesen, mint minden katonai akadémia, a különböző katonai csatornákon a NATO-ról megszerzett adatokat mi is beépítettük az idegenhadsereg-ismeret tantárgyba. A harcászati feladatainkban így próbáltuk az ellenség tevékenységét megjeleníteni. Aztán, amikor már a NATO is kezdett felénk nyitni, akkor egy kicsit többet kaptunk. Áttértünk az ún. „kétnormás” oktatásra. Ennek a nyomait megtalálja az akadémiai okmányokban. Tanítottuk a Varsói Szerződést, természetesen, mint tagok, de a megszerzettek arányában egyre többet oktattuk a másikat is. Fokozatosan eltolódott az arány, és a '90-es évek végére teljesen kikopott a Varsói Szerződés, miközben teljes egészében visszaváltottunk az egynormás oktatásra, de most már a NATO-normásra. Épp most nézem az iratokat '96–'99 között. Elárasztják az igények az egyetemet: NATO-orientációs tanfolyamok, a Béképartnerségi Nyelvi Kiképző Központnak a megteremtése, a biztonságpolitikai cégek ide kerülnek az egyetemhez, szervévé válnak, szakasz-, századparancsnoki orientációs tanfolyamok, zászlóaljparancsnoki tanfolyamok. Tehát hatalmas ütemben indul meg a – most már nem megszerzett, hanem megkapott – nyugati ismeretnek a legalacsonyabb szinttől a vezérkari képzésig történő oktatása, megismertetése.

N. J. L.: Az, hogy a Magyar Néphadsereg, a Magyar Honvédség a rendszerváltoztatás időszakában nem folyik bele a folyamatokba, az minek köszönhető?

Sz. M.: Például, hogy nem lép fel fegyveresen?

N. J. L.: Igen, gyakorlatilag nem történik olyan lépés a hadsereg részéről, ami nagyon markáns lenne.

Sz. M.: Én azt hiszem, hogy a hadsereg akkori vezetői megértették a felelősséget. Megértették a váltás szükségszerűségét is. Én nem tudok róla, hogy egyetlen embert is felelősségre vontak volna, vagy konkrét pontok alapján azért távolítottak volna el a hadseregből, mert lázadást szervezett, mert szervezkedett, mert meg akarta akadályozni a demokratikus folyamatok kibontakozását. Én azt hiszem, hogy a hadsereg tisztikara a hazát szolgálta akkor is.

N. J. L.: Ebben az időszakban azonban felmerült egy nagyon fontos kérdés: a semlegesség kérdése. Mi legyen Magyarországgal? Az beszívárgott ide a falak közé? Vagy hamar megjelent és elfelejtődött?

Sz. M.: '90. október vége, november elején a Pentagonban, az amerikai légierő egyetemén, a törzstiszti iskolán vagy a repülőakadémián megkérdeztek az önállóságról.

Azt feleltem, hogy nem akarunk NATO-tagok lenni, a semlegességet választjuk. Für Lajos honvédelmi miniszter úr⁴ már korábban meghirdette a körkörös védelem, meg a semlegesség gondolatát. Tehát valamilyen módon kötelességszerűen az ember képviselte ott, ahol rákérdeztek. De – még egyszer mondom – voltunk annyira katonák, hogy nem feszegettük tovább a határokat.

Tálas Péter úr⁵ ezt nagyon jól összefoglalta az egyik cikkében. Ez egy rövid ideig volt „forgalomban”, nagyon hamar rájöttek arra, hogy nem kivitelezhető. Különösen a ’94-es választások után, szinte robbanásszerűen megindul az egyértelmű NATO irányába való törekvés.

N. J. L.: Kicsit visszakanyarodva a biztonságpolitikai gondolkodáshoz, fontos nemcsak a folyamatokról, de a főbb személyekről is beszélni. Lehet említeni azok közül párat, akik valamilyen módon komoly hatást gyakoroltak a hazai biztonságpolitikai gondolkodásra? Vagy inkább csoportokban érdemes gondolkodni?

Sz. M.: Én egyrészt a minisztériumban Tóth Tibor helyettes államtitkárt említeném. Talán ez sem véletlen. A külügyből jött, de apja, Tóth Tibor altábornagy, vezérkarfőnök-helyettes volt hosszú időn keresztül. Tehát itt lehet, hogy az ő felkészültsége, tapasztalata az otthonról hozott másik oldal, másik ismeret nagyon szerencsésen találkozott. Nem tudom, lehet, hogy ez csak az én pillanatnyi felvetésem, ami beugrott, de lehet ilyen kapcsolat is. Ezt ő indította el. A „stafétát” tőle Gyarmati István vette át, akivel kemény vitáink voltak, időnként olyat is mondott, ami nekem, mint katonának, nekem, mint rektornak nem feltétlenül tetszett. Sok mindenben vitakoztunk, de ő azért mégis meghatározó személyiség volt. Vagy Martinusz Zoltán is sokat tett ennek érdekében. A katonák között én azt mondom, hogy az egyik meghatározó dr. Kőszegvári Tibor ezredes (ny. vezérőrnagy) lehetett. Nagy tapasztalatával, előéletével sokat tett egészen a közelmúltig. Bizonyos területeken dr. Csabai Károly ny. ezredes, aki a gazdasági logisztikai vonatkozásunkban tevékenykedett, aztán áttért a személyi állomány biztosításának területére. Tehát inkább az SVKI-t és elődeit kell megemlíteni, akik beindították a Teleki Alapítványt.

N. J. L.: Ugyancsak ehhez a kérdéscsoporthoz tartozik annak tisztázása is, vagy legalábbis valami kísérlet erre vonatkozóan, hogy mit tekinthetünk a hazai biztonságpolitikai gondolkodás erősségének, illetve gyengeségeinek? A ’89–’90-es évekről beszélünk, de nyúlhatunk előbbre is, ha úgy jobbnak látja rektor úr.

Sz. M.: Én az erősségének azt látom, hogy mindig voltak kiváló szakembereink, akik felismerték a világtrendet. Nagyon jó meglátásaik voltak, hogy mi az, ami most nagyon fontos, mi az, ami a jövő, mit kellene nekünk tenni. Ami a nagy hiba, és amiért a katonai vezetőket el lehet marasztalni – bár rendkívül nehéz helyzetben voltak –, hogy ezt nem sikerült megértetniük a politikával, ennek a szükségességét, fontosságát. Azt, hogy itt minden csak az anyagiaknak volt alárendelve, és nem volt biztonság, ami ezt felülmúlhatja. Feltétlenül ez lehet a fő gyengeség, hogy csak egy vagy két vezérkari főnök volt talán, aki azt mondta, hogy: „nem csinálom, mert ez ellehetetlenítése a dolgoknak”. Megszámolta valaki is, hogy ’89-től – mondjuk csak 2000-ig – hány hadseregreform született? És hányat vitt

⁴ Für Lajos az Antall-kormány és a Boross-kormány honvédelmi minisztere.

⁵ Dr. Tálas Péter, a Nemzeti Közszolgálati Egyetem Eötvös József Kutatóközpont Stratégiai Védelmi Kutatóintézetének vezetője.

tovább a következő kormányzat? Mind előről kezdte, és óriási pénzeket vesztített. Az állomány erősen megszenvedte az ilyen oda-vissza diszlokációt, az emberek kiszigerelését. Az úgynevezett reformok is alapvetően mindig csak a redukálással foglalkoztak. Alapvető katonai kultúrák haltak el, amiknek a feltámasztása macerás lesz, márpedig hosszú távon egy hadsereg kompaktságának meg kell lennie. Az, hogy valamit jobban fejleszt, valamit kevésbé, az érthető. De azért a magokat, a csírákat, azokat meg kell hagyni, legalább az alapvető területeken!

N. J. L.: Rektor úr, amikor beszélgettünk erősségekről és gyengeségekről, azt is mindenképpen meg kell vizsgálni, hogy a belső befolyásoló tényezők (anyagi problémák) mellett vannak-e, voltak-e olyan külső hatások (országcsoportok, országok, külföldi gondolkodók) amelyek erősen hatottak ránk?

Sz. M.: Ez nem feltétlenül az én területem. De, amit én megéreztem, és az oktatásban is nagyon előjött, azokat nem személyekhez kötném, hanem például az új NATO-utasításokhoz, a különböző NATO-konferenciákhoz, tehát amikor felmerült például a terrorizmus kérdése, a migráció, a drog kérdése, az aszimmetrikus hadviselés stb. Én nem tudom, hogy van-e valaki, aki ezt személyhez tudja kötni. Ma már ez nagy felkészültségű teameknek, vezérkaroknak a közös munkájaként jelenik meg. Új kihívások, új problémák merültek fel a '70-es '80-as évektől, ezek jelentősen hatottak mindenkire. A bipolaritás megszűnése, ami bizonyos dolgokat elnyomott, bizonyos szövetségeket, országokat egyben tartott, ezek szétrobbantak. Egy csomó új feszültség születik, vagy a fékek feloldódása következtében válik sokkal meghatározottabbá. Nem véletlen, itt a balkán-háború sem. Szinte permanensek különböző erősséggel, de mégsem egy adott országtól kell félnünk.

N. J. L.: Rektor úr, nagyon fontos dolog hangzott el, a balkán-háborúk. Az Ön megítélése szerint milyen tényezőkben, milyen konkrétumokban jelenik meg ennek a hatása akár a haderőre, az átalakításra, akár csak a biztonságpolitikánkra nézve?

Sz. M.: Én azt gondolnám, hogy legalábbis részben, a gyors, átmeneti kapkodásban. Nagy hirtelen létrehozzák a határbiztosítást, a határőrségen belül is a mozgó erőket. Mindent azonnal akarnak. Lakatos Géza vezérezredes, későbbi miniszterelnök '44-ben, aki az 1940-es román–magyar feszültség idején az egyik hadseregnek volt a vezérkari főnöke, *Az ahogyan én láttam* című emlékirataiban azt írta, hogy „jaj de nagyon jó, hogy megtörtént a második bécsi döntés, mert rettenetes vereséget szenvedtünk volna a románoktól”. Ezzel szemben Teleki miniszterelnök természetesen dörzsölt politikusként azt írja Hitlernek, hogy bár biztos győzelem reményében léphettünk volna fel velük szemben, de az Ön kérésére elálltunk ettől. Én azt hiszem, hogy Lakatos tábornoknak volt igaza. Azt hiszem, hogy itt is, ha a jugoszlávok tovább jönnek, ez a kis erő nem tudott volna győzni. Gyorsan létrehoztak valami kis szervezetet, ami aztán elhalt. Megint csak a pénz hiánya játszott közre. Gyorsan valamit kaparjunk össze, de utána már szét is robbanhat. A harcjárművekkel kapcsolatos viták is elszabadultak: kerekesek, lánctalpasak, hogy legyen, mint legyen? Aztán újabb döntés az ellenkezőjéről!

N. J. L.: Kicsit kanyarodjunk vissza az akadémiai létezésre vagy a nemzetvédelmi egyetemi létezésre. A '90-es évek elején megjelentek különböző külföldi szakértői csoportok, érkeznek meghívások konferenciái részvételre. Mely országok gyakorolták a legnagyobb hatást ezen a téren?

Sz. M.: Természetesen elsősorban az amerikaiak, a britek. Én magam is éreztem a rettenetes nyomást az oktatás terén. Persze, hogy NATO-ba törekvőként, majd NATO-tagként nekünk maximálisan kell alkalmazkodni, de mégis az amerikai hadsereg számtalan dolgot nem ért meg a mi problémánkból. Mert ez méretében, lehetőségében, nagyságrendjében, kultúrájában egy egészen más világ. Ezért én szerencsésebbnek tartottam volna, ha egy hasonló nagyságú, lehetőségű európai ország és hadserege tapasztalatait vizsgáljuk (például a belga, holland, dán, svéd, finn, norvég, tehát szövetségbeli és azon kívüli, aktív vagy semleges tapasztalatokat). Ott is voltak nagyon kemény követelmények, követelések. Például nagyon jó volt a NATO Akadémiaparancsnokoknak a kapcsolatrendszer. Én bizonyítani tudom, nem elfogultság, hogy két-három-négy naponta miniszterek, vezérkari főnökök, parancsnokságok voltak itt, és nézték a mi módszereinket. Még most is a híres, sok száz éves múltra visszatekintő akadémia ide küldi doktorálni az embereit. Úgyhogy, nagyon sok tapasztalatot adtunk és kaptunk egyaránt.

Amire végtelenül büszke vagyok, azt az angoloknak köszönhetjük. Valahogy, a Varsói Szerződés korában is, meg most a NATO-időkben is egy kicsit nevelésesnek és fölösleges pénzkidobásnak tartom, hogy hetekig dresszírozunk x számú szerencsétlen katonát a sártengerben, hóban-fagyban vagy éppen rekkenő hőségben, hogy a nagy protokollbemutatón bemutassa, hogy elhitessük a díszvendégekkel, miszerint milyen kiváló harcászok vagyunk. Szerintem történelmi tett volt a MAGLITE-gyakorlat, amelyet a brit logisztikai dandár kezdeményezésére csináltunk hosszú éveken keresztül, alapvetően angol pénzből. Egy néhány tisztet kiküldtünk Londonba, ott elkezdték a felkészülést, majd huszonvalahány brit logisztikus szakember, meghatározott beosztásban lévő tiszt idejött, egy-két amerikai is becsatlakozott, és végigjárták Magyarországot logisztikai szempontból. A fő vasútvonalakat, a fő közlekedési vonalakat, a fő raktárakat stb. Barátságok szövődtek, ezek az emberek megismerték, hogy adott esetben hol, mit tudnak csinálni, kivel milyen kapcsolatot tudnak képesek teremteni. És bár, a balkán-háború alatt Tazsárt alapvetően amerikaiak csinálták, én biztosnak tartom, hogy közöttük voltak azok az amerikaiak, akik itt ezeken részt vettek és megismerték a terepet. Különösen, amikor arról volt szó, hogy a briteknek át kell venniük az amerikaiaktól – volt ilyen elképzelés –, akkor egy kész helyzetbe ültek volna bele. Szóval ez volt szerintem az igazi gyakorlat és nem a várpalotai „patyomkin-falu”.

Meg egy program, amit néhány éven keresztül tudtunk csinálni, kezdetben a Brno-i, a Liptószentmiklós-i és a magyar hadtápos hallgatók, némi fanyalgás után az osztrák logisztikusok részvételével. A jövő hadtáposai, a csehek, a szlovákok, a magyarok, az osztrákok hosszú napokon keresztül együtt voltak. Ennek az együttműködésnek akkor lett vége, amikor megroppant a lipítószentmiklói Akadémia. A tudományos meg a katonai részlegét kettéválasztották úgy, hogy hattól fél nyolcig a katonai parancsnok alá volt rendelve, nyolctól fél kettőig a rektornak alárendelve, utána vissza. A két parancsnok ráadásul fürta is egymást rendesen! Az érintett előjárók nem ismerték Machiavelli vagy Zrínyi Miklós intelmeit a „kettős parancsnokság/alárendeltség” rettenetes hátrányairól!

Az itt tanult lengyelek és a németek a megmondható, akik visszajöttek katonai attasénak, hogy ők mekkora főrbn voltak a többivel szemben, mivel itt voltak magyar vezérkari osztálybeli osztálytársaik, kapcsolatok, egy telefon elég volt sok mindenhez, amit más hús levéllel sem tudott elintézni. Ezek voltak a legfontosabbak szerintem.

N. J. L.: Ebben a kérdésben érintettünk lehetőségeket, amelyeket kiaknáztunk. Kicsit visszakanyarodva a biztonságpolitikához – bár ez is annak a része –, milyen lehetőségeket mulasztottunk el?

Sz. M.: Ha a biztonságpolitikába a minőségi tisztí felkészítést beszámítjuk, akkor én szerintem óriási taktikai, végül stratégiai hibát követtek el az előljárók, minden figyelmeztetés ellenére. A kezdetekben nagyon rossz gyakorlatot vezettünk/vezettek be akkor, amikor csak a nyelvtudást vették alapul. Egy erős kontraszelekció alakult ki. Tessék utánanézni! Valaki véletlenül angol érettségivel jött be, vagy valahol elkezdett valamit tanulni, egy picit beszélt angolul, megpályázta az első kinti kurzust, megnyerte, kiment. Ott egy kicsit még felszedett, visszajött, de már beadta a következő kurzusra is a pályázatát és ismét megnyerte. Én konkrétan ismerek itt az egyetemen is olyan személyt, aki talán másfél, két, három évig itthon sem volt. Folyamatosan megnyerte a magasabb helyeket, ezért nagyon fejlődött. De sokan voltak közöttük olyanok, akik katonai, szakmai területen csak közepes szinten mozogtak. És a kurzusok után idekerültek az akadémiára, vagy magasabb beosztásba, és talán csak a nyelvben voltak jók. Amit mondok, mindig dokumentumokkal tudom bizonyítani. Még abban az átkos varsói rendszerben is évente a tanszékvezetőtől a tanárig legalább húsz-harminc ember kint volt a Szovjetunióban, három-hónapos, hathónapos, egyéves továbbképzéseken. A legújabb technikát, a legújabb ismereteket – most a vezérkari akadémiai tanulók kivételével – az akadémia oktatói kapták meg legelőször. Mert akkor tudták, hogy egy ember itt százaknak adja tovább. Tessék már megnézni, hogy egy ideig még a nyelvtanároknak ment Lacklandban a továbbképzés, de mára az is meghalt. Tehát még azt sem akarták. Volt, amikor kihúzták a vezérkari képzésből az egyetemnek a jelöltjeit. Ezt már nem engedtem, önhatalmúlag beültettem őket!

N. J. L.: Rektor úr ebbe bele kell, hogy kérdezzek, ez alatt a Honvédelmi Minisztériumot értjük?

Sz. M.: Nem! Velük – ha kemény harcok árán is – mindig megtaláltuk a kompromisszumokat, akárcsak a csoportfőnökségekkel, csapatparancsnokságokkal. Inkább a közvetlen kézi vezérlésüket féltő – egyes – katonai vezetőkről volt szó. És azt mondtam, hogy állj! Addig, amíg az egyetemen folyik a képzés, addig, amíg az én tanárim képezik őket, addig, amíg az a helyes követelmény, hogy vezérkarin csak vezérkari tanfolyamot végzett taníthat, addig én még beteszek plusz két széket urak, és engedéllyel vagy engedély nélkül el fogják végezni. És az sem lehet probléma, hogy nem kap vezérkari beosztást, mert én biztosítom, hogy ők azért ültek be, hogy itt taníthassanak. Na de ezért mennyit kellett harcolni... Tessék már kimutatni nekem, hogy hány tanárt tudtam kiküldeni – minden küzdelem ellenére – magasabb képzést folytató nyugati akadémia hallgatónak? A jelöltjeim helyett mindig valakit a vezérkarról, innen-onnan tartottak fontosnak. Persze voltak szerencsések, akik az SVKI-ból kijutottak ide-oda, aztán kint maradtak. De ezt sokkal szervezettebbé kellett volna – sőt hozzáteszem – kellene tenni, mert ennek most is egy folyamatnak kellene lennie.

N. J. L.: Itt felmerül egy másik dolog, hogy hogyan is nézett ki az együttműködés a politikai vezetés és a hadsereg vagy a katonai vezetők között a biztonságpolitikai kérdésekben. Amiről az előbb beszéltünk az egy törésvonal, ha úgy tetszik, legalábbis én így fogom meg valahogy. De mégiscsak a haderőn belül, hadseregen belül keletkeznek bizonyos

meglátások, tudományos szakmai eredmények, amelynek el kell jutni a politikai vezetőkig, legalábbis így nézne ki elméletileg a dolog. A másik kérdés, ami ebből adódik, hogy amikor itt az akadémián vagy a Nemzetvédelmi Egyetemen megszületnek a különböző szakmai tudományos eredmények, azok hova jutnak el, eljutnak-e a Honvédelmi Minisztériumba, eljutnak-e a politikához, vagy ha nem, akkor miért nem?

Sz. M.: Az akadémiával kapcsolatban egy konkrét példát említek. Dr. Héjja István ezredes vezetésével öt-hat, különböző területeken kutató szakember egyszer csak elő akart állni egy elképzeléssel a honvédséget illetően. Mikor a kutatók végül letettek az asztalra valamit – senki nem tudta, hogy mit –, az egész honvédség vezetése kirohant: „Hogy képzelik? Mibe avatkoznak bele? Tudják mi az, hogy pince? A HM-ben?” Mondom, elnézést kérek, legalább egy embernek ezek közül bejárást kellene biztosítani a pincébe is, hogy a lehetséges dolgokat beépítse az oktatásba. És először talán meg kellene nézni, hogy mit tettek le az asztalra. Azt szétszedni, ha szét kell szedni, és nem a szándékot. Egy másik vezérkari főnökkel akkor még nagyon jó viszonyban voltam. Mondom: „Itt van az egyetem, itt van ez a nagy szürkeállomány. Ha elrendeled, vagy megkéred, akkor rendelkezésedre állunk, segítünk.” „Nagyon köszönöm! Majd kérek!”, s ezzel be is fejeződött. Idővel viszont megkezdődött a „faragás”, a „majd én mondom meg hogyan oktassatok”! Pedig csak a kiknek, hánynak, mit kérdésében volt kompetenciája!

N. J. L.: Ennyire nem kellett, vagy nem látták szükségét?

Sz. M.: Lebecsülték. Ugyanez az ember elkezdett PhD-ra járni, óriási hatása volt, hogy egy vezérkari főnök ott van közöttünk, két alkalommal. A harmadik alkalommal már úgy fogadott: „Miklós, csak nem gondolod, hogy századosok közé beülök?” Erre én azt feleltem, hogy „ha Te közvetlen tényeket akarsz, itt tudsz meg minden igazat. Odafönt neked smúzolnak, odafönt azt mondják, amit Te hallani akarsz. Itt Te a tényeket ismered meg. Mi az, hogy nem ülsz be?”

N. J. L.: A szervezeti kultúrák mennyire lehettek itt döntők, akár az akadémiának, a Nemzetvédelmi Egyetemennek a kultúrája vagy a HM-nek a szervezeti kultúrája közötti hasonlóságok, feszültségek? A személy meghatározó, ez kétségtelen. De elméletileg ez úgy lenne jó – legalábbis sokan úgy véljük –, hogy ha születnek szakmai eredmények, azok kéz a kézben járnak a meglévő folyamatokkal, egymást kiegészítve viszik előre.

Sz. M.: Én a vezérkari tanfolyamon mindig mondtam, hogy próbálják majd felmérni, hogy itt mit kaptak, hogy ennek következtében milyen előrelépéseknek a részesei, és akkor szíveskedjenek nem elfelejtkezni, hogy az itt szerzett tudásnak köszönhetik, és ott próbáljanak segíteni vagy védeni bennünket. Egy alkalommal a helyettes államtitkárt sikerült meggyőzőn arról, hogy egyszerűbb és olcsóbb volna egységes ötéves egyetemi képzés a tisztek számára. Bejön a tizennyolc éves, itt ötéves képzést kap, a legkorszerűbbet. Kimegy csapathoz, és még öt év után a legtehetségesebbeket, a legistránszaggatóbbakat nem vesszük ki két-három évre a csapatból, hanem megvan a végzettsége, és akiktől akarunk valamit, azt behozzuk két hónapra speciális tanfolyamra vagy behozzuk egyéves vezérkarira azt a tíz embert. Amikor „első katonává” avanszált az illető, három napon belül a felhívtam: „amiben megegyeztünk, az ugye áll”? „Hogyne Miklósám, hogyne.” Nem telt bele két hét, cseng a telefon: „Miklósám, nem jó, amiben megállapodtunk”. A vezérkari beosztottak megértették vele, hogy nem kell.

A világtörténelemben mindig jelen volt, hogy a csapatparancsnokok panaszkodnak, hogy nem készítjük fel őket megfelelően a csapatszolgálatra. Könyörgöm miben? Szakmailag jók? Jók. De nem ismerik az ezred életét. Azt senki nem tudja megtanítani, hogy Tatán, Hódmezővásárhelyen, Debrecenben mi a helyi szokás, eljárás, gyakorlat. Azt pillanatok alatt megtanulja ez az ember. Jó szakasparancsnok? Felkészíthető szakmailag? Itt megkapja az alapokat, de ami a csapatoknál kell konkrétan, azt két hét alatt ott meg lehet tanítani neki. *N. J. L.*: Köszönöm az interjút rektor úr!